

at efter den gjældende Hærløvs er Styrken i høi Grad forpøget og i høi Grad variabel; men intet Sted have Forholdene dog været saa daarlige og intet Sted have Forholdene i den Grad maattet tiltrække sig de militære Myndigheders Opmærksomhed som i Byen Aarhus; thi for halvandet Aar siden var der en stærk Epidemii, og Lægerne gjorde opmærksom paa, at Epidemien stammede fra de sanitære Forhold, fra de overordentlige slette hygieeniske Forhold, som der var tilstede, stammede fra en Masse fugtige Kjølede, Baghuse, Brønde og Vandhuse i behagelig Forening ved Siden af hinanden, og fra Møddinger som Naboer til Beboelsesleiligheder; og i alle disse de sletteste Kvartierer og de sletteste Huse havde Soldaten ofte det sletteste Rum. Følgen var den, at da Epidemien kom, saa var Soldaterne der repræsenterede med over Halvdelen. Ser man nu i denne By hen til de enkelte Kvartierer, saa vil man finde, at de vare i Hænderne paa fattige Borgere og paa Bærtshusholdere, der med de ubetydelige Fordringer, som der efter Lovgivning stilles til dem som Kvartierværter, søgte at vinde saa megen Fordel som mulig ved i deres daarlige Boliger at gjøre Alting saa lidt bekosteligt som muligt. Derfor har Byen ogsaa gjort, hvad den kunde, for at skaffe det bedre, og den oprettede Kaserier, men den tog gamle udtjente Bygninger dertil, Magasiner, der havde haft anden Anvendelse, og indrettede dem saa godt, den kunde; men det viste sig lidt efter lidt, at disse Kaserier, paa enkelt Undtagelse nær, bleve saadanne Huse, som man helst maatte sætte helt og holdent under Sundhedskommissionens Opsyn; thi de bleve Arnesteder for Epidemier, saa Følgen var, at man efter nogen Tids Forløb maatte rydde dem, for fuldstændig at lade dem desinficere, og værre og værre maatte Forholdene blive, eftersom Bygningerne ere bleve ældre og alle Ulemper støre. Derfor har Lægen, som har undersøgt Forholdene, erklæret, at det var uundgaeligt, at saadanne Indkvarteringsforhold maatte indvirke skadelig paa Soldatens Sundhed; men denne Sag havde ogsaa en anden Side, og det var den moralske; det var den, at disse Folk, som Officererne og de øvrige Befalingsmænd gjorde sig al mulig Umage for at opdrage til Orden, til Nøiagtighed, til Disciplin, til at agte sig selv og deres Stand, vare saaledes stillede, at de følte, at intet Menneke, ingen Stand boede værre end Soldaten; derfor var der ingen Dyggelighed hos dem, de havde ingen Glæde af at være, hvor de vare, og deraf var Følgen den, at til Bærtshuse og Kneiper søgte Soldaten hen. Se, dette mine Herrer er et Billede af Forholdene, som jeg har truffet dem. Nu spørger jeg Dem, mine Herrer, hvad vilde De sige til en Krigsminister, naar han fandt saadanne Forhold og han fik en Leilighed til at faae dem ændrede, og dog ikke benyttede den; ja, mine Herrer, De vilde

sige, at han begik en Brøde imod Soldatens Sundhed.

Jeg har nu, mine Herrer, talt om, hvorledes det staar til med Soldatens Bolig, og skal nu omtale et andet Forhold, der ligger nær herved, og det er, at man ikke uundvendig skal udsætte Soldaten for Klimaets Paavirkninger, hvor Tjenesten ikke netop fordrer det; men at dette ikke sker, afhænger naturligvis af Dvelfeslokalernes Beskaffenhed. Nu vilde De, mine Herrer, imidlertid vide, at i slette Dvelfeslokaler gaar det daarligere til end i gode; men der er Noget, der er endnu værre, og det er, slet ingen luffede Dvelfeslokaler at have, det er at være nødsaget til i April, Mai og i Wintermaanederne at arbejde ube i den frie Luft. Naar De vide, hvorledes Rekrutterne af Landbefolkningen komme ind i Reglen dækkede med forskellige uldne Stykker, som de blive nødt til at pille af, naar de skulle trække i Munderingen, naar De vide, at de første Dvelfer, man giver Soldaten, med Nødvendighed maa være meget anstrengende, men tillige for en stor Del stillestaende; saa vilde De vistnok finde, at der er en overordentlig Forskjel paa, om disse Dvelfer delvis kunne ske i luffede Rum eller udeluffende i den frie Luft. Dersom De ikke kunne tænke Dem det, saa skal jeg sige Dem, at jeg for en Sikkerheds Skyld netop har spurgt Lægerne om, hvad det betød, og de have bevist, at rheumatiske Tilfælde, at Katharer, at Lungbetændelser let blive Følgen for Soldaten, hvor der ikke er Exercerhuse. Der er kun en eneste By her i Landet, hvor der intet Saadant er, og det er Aarhus; nu er der givet mig Leilighed til at skaffe Soldaterne et Exercerhus, og saa spørger jeg Dem, mine Herrer, hvad vilde De tænke om mig, naar jeg, med den Overbevisning, jeg har, lod et saadant Tilbud ligge. Jeg skal, da jeg taler om Forholdene i Aarhus, berøre et lille Punkt, som ligger her i Nærheden, skjøndt det ikke handler om Soldatens Sundhed, jeg skal her omtale den Maade, paa hvilken jeg fandt en Del af Herrens Materiel, navnlig den ene Bataillons, magasineret. Det var magasineret i et Bindingsværksværkse i et Bindingsværkshus paa en 1ste Sal, hvortil der førte en Hønsetrappe, og nedenunder boede en Familie, der i dette skrøbelige Hus hver Dag havde 30 paa Skorstenen, og uden at man kunde spærre af ved Siden af, saa havde Naboen baade Dag og Nat Afgang til de Koster, der stode direkte i Forbindelse med Magasinet. Forholdet var saaledes, at, dersom Noget der strøg en Svovlstik af, røg hele Kassen, men saa røg Munderingerne ogsaa for en hel Bataillon; og, dersom man gjorde, hvad man kunde, for at faae Mandskabet til at redde, saa kunde man være temmelig sikker paa, at saa blev det indbrændt. Saa slet har jeg ikke fundet Forholdet noget Sted, men der er det ogsaa under al Kritisk slet.

Jeg skal endnu, mine Herrer, give Dem et